

До спеціалізованої вченої ради К 35.052.23
Національного університету «Львівська політехніка»

Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, вул. Князя Романа 1/3

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Йосипів А.О., – на дисертацію Нос Степана Петровича «Кримінальна відповідальність за постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

Вивчення поданих С.П. Нос матеріалів дисертації та автореферату, а також ознайомлення з його публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором було проведено правовий аналіз теми, актуальної в теоретичному та практично-прикладному плані, сформульовано висновки і пропозиції, що виносяться на захист.

Оцінюючи дисертацію в цілому, можна констатувати, що автор досягнув поставлених перед собою цілей, роботу виконав на належному науковому та методологічному рівні. Такий загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються такі наукові роботи.

Актуальність теми дослідження. Забезпечення захисту прав і свобод громадян, інтересів держави і суспільства є одним із пріоритетних напрямків діяльності української держави. Судова влада, з поміж інших гілок влади, також покликана на виконання даного завдання. Відповідно до ч. 1 ст. 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, що, в свою чергу, є гарантією незалежності та недоторканності суддів, та є важливою й обов'язковою запорукою належного виконання їх професійних обов'язків. Такі необмежені повноваження суддів, що можуть призвести до незаконного рішення, повинні контролюватись за допомогою можливості притягнення судді (суддів) до юридичної відповідальності.

Право на справедливий суд передбачено також низкою міжнародних актів, ратифікованих Україною, таких як: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.; Основні принципи незалежності судових органів 1985 р.; Бангалорські принципи поведінки суддів.

Відповідальність за неправосудні дії судді є історично обґрунтованим видом юридичної відповідальності суддів. Подібні правові норми притаманні кримінальному законодавству Франції, Іспанії, Естонії, Норвегії, Німеччини, Іспанії, Латвії та інших держав

Неправосудні рішення судді є вкрай небезпечними для суспільства та держави, оскільки, завдаючи шкоду безпосередньо особам, які беруть участь у вирішенні спорів судом, такі рішення одночасно підривають авторитет судової

влади, створюють недовіру до неї у суспільстві, зниження вагомості права в суспільній свідомості, законності та справедливості. Незважаючи на проведення численних судових реформ, слід зазначити, що рівень недовіри суспільства до судової влади з кожним роком збільшується.

Слід звернути увагу, що протягом останніх років було зареєстровано декілька законопроектів щодо відповідальності суддів за ст. 375 КК України, які передбачали як посилення такої відповідальності, так і його повну декриміналізацію.

Наведені міркування й визначають актуальність і своєчасність вибраної тематики наукового дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дослідження видаються достатньо обґрунтованими. В роботі комплексно досліджується широкий спектр питань, пов'язаних із кримінальною відповідальністю за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Теоретичну основу дисертації становить значна кількість джерел (175 найменування розташовані на 15 сторінках), серед них: монографії, колективні праці, збірники статей, наукові статті, нормативно-правові акти, судова практика.

Мета полягає в дослідженні і узагальненні знань про склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови» і вироблення на цій основі змін до законодавства, формулювання практичних рекомендацій, спрямованих на правильне застосування ст. 375 КК України.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені такі основні **задачі**: з'ясувати історію розвитку вітчизняного законодавства за постановлення суддею неправосудного судового рішення; дослідити кримінальне законодавство зарубіжних держав щодо постановлення суддею неправосудного судового рішення; дослідити зміст поняття «правосуддя» у контексті ст. 375 КК України; визначити зміст родового та безпосереднього об'єктів, а також предмета складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України; визначити зміст поняття «неправосудне рішення» у контексті ст. 375 КК України; визначити ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови»; дослідити ознаки суб'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення; розкрити специфічні ознаки санкцій, передбачених за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України; запропонувати шляхи розв'язання проблемних питань, що виникають у зв'язку з реалізацією положень ст. 375 КК України.

Об'єкт і предмет дослідження визначені правильно, а саме: *об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері кримінальної відповідальності за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови, а предмет дослідження - особливості кримінальної*

відповідальності за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК України).

Дисертант застосував належним чином визначену ним методологічну базу наукового пошуку. **Методи дослідження** обрано з урахуванням поставленої мети й задач, об'єкта та предмета дослідження. У своїй більшості вони є цілком прийнятними і дозволяють провести науковий пошук обраного дослідження на відповідному рівні. Завдяки цьому автор обґрунтував низку нових ідей, що розглядаються вперше, а також визначив положення, які в роботі набули подальшого розвитку або удосконалені.

Емпіричною базою дослідження є статистичні узагальнення, матеріали судової практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень розділу 4 Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015; розділу 4 Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 р. №511/2015, Постанови НАН України від 20.12.2013 р. №179 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014-2018 роки» та рекомендацій Ради президентів академій наук України для ВНЗ щодо виконання досліджень за Пріоритетними науковими напрямами досліджень (п. 3.4. Політико-правові науки); у межах науково-дослідної роботи Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради ПВНЗ «Львівський університет бізнесу та права» протокол № 4 від 26 листопада 2015 року; уточнено – протокол №7 від 25 лютого 2016 року.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертація є першим в Україні комплексним і системним монографічним дослідженням проблем кримінальної відповідальності за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

До найбільш вагомих результатів, що відбивають наукову новизну дослідження, належать наступні положення: *вперше*: спростовано існуючу у науці позицію, що уперше відповідальність суддів за неправосудні рішення встановлюється у правових пам'ятках XIX ст., зокрема, в Уложенні про покарання кримінальні і виправні 1845 р., оскільки на українських територіях, які входили до складу Австро-Угорської імперії ще з 1789 р. діяв Угорський кримінальний кодекс, норми якого застосовувалися на Закарпатті. У ньому, а точніше у § 468 розділу XLII «Злочини і проступки по службі і зловживання званням адвоката» встановлювалося покарання судді і присяжного засідателя за вимагання чи одержання хабара, щоб вчинити діяння, яке впливає з його службових повноважень, § 469 цього ж розділу передбачав відповідальність за незаконне вирішення кримінальних чи цивільних справ з корисливих мотивів, а § 476 – за порушення процедури кримінального слідства стосовно особи, невинуватість якої була йому відома; доведено, що для того, щоб вважати

постановлення неправосудного судового рішення закінченим кримінальним правопорушенням, достатньо вчинення не лише всього комплексу дій (складання, підписання, проголошення або доведення до відома сторін), а й вчинення частини цих дій. Йдеться про базові дії (наприклад, підписання і проголошення, або просто проголошення неправосудного судового акту); запропоновано, з метою реалізації Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 р. № 7-р/2020, назву статті 375 КК України змінити на «Прийняття суддею (суддями) завідомо незаконного рішення»; запропоновано, з метою усунення законодавчої прогалини, у розділі «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» КК України, передбачити кримінальну відповідальність суддів третейських судів, доповнивши КК України окремою статтею «Прийняття третейським суддею (суддями) завідомо незаконного рішення»; доведено, що дії некомпетентного судді щодо прийняття неправосудного судового рішення можуть кваліфікуватися за ст. 375 КК України лише у тих випадках, коли він, окрім того, що усвідомлював свою некомпетентність, усвідомлював ще й факт прийняття завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови. Якщо ознака завідомості точного розуміння незаконності прийнятого рішення відсутня – складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України немає, оскільки немає ознак суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення.

Частину положень автором було удосконалено або вони дістали подальшого розвитку. Зокрема, *вдосконалено*: підходи до визначення родового та безпосереднього об'єктів складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України, у зв'язку з чим родовим об'єктом останнього пропонується вважати правосуддя, а основним безпосереднім об'єктом – правосуддя в частині забезпечення права на постановлення судом правосудного рішення; підхід низки науковців, які пропонують вважати спосіб вчинення кримінального правопорушення обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України, оскільки, хоча суддя, постановляючи неправосудне судове рішення свідомо порушує норми права матеріального або процесуального, однак, загальноприйнятою у теорії кримінального права є позиція, відповідно до якої спосіб є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення лише тоді, коли він безпосередньо є вказаним у диспозиції відповідної статті КК України. З тих же мотивів не можна вважати обов'язковою ознакою об'єктивної сторони досліджуваного складу кримінального правопорушення й час та обстановку його вчинення; позицію стосовно того, що рішення і висновки Конституційного Суду України повинні визнаватися предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України. Адже, хоча Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в державі, все ж він входить у судову систему України, яка складається із загальних судів і Конституційного Суду України; думку низки вчених, що неправильне тлумачення суддею правової норми завжди виключає

вину у формі умислу (якщо не було встановлено, що мала місце завідомість), тобто виключає відповідальність за ст. 375 КК України, проте не виключає при цьому вини у формі необережності, тому не звільняє цього суддю від кримінальної відповідальності, а перекваліфіковує його дії у службову недбалість (за наявності ознак, передбачених у ст. 367 КК України).

Набули подальший розвиток: пропозиції учених, які вважають недосконалою діючу назву розділу XVIII КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», оскільки у ньому об'єднано склади кримінальних правопорушень, які встановлюють відповідальність за діяння, що виходять за межі правосуддя. Відтак, необхідно у назві розділу чітко вказати, що у ньому йдеться не лише про охорону правосуддя у прямому розуміння, а й про посягання на діяльність органів, які забезпечують належну діяльність судів; підходи, які ґрунтуються на тому, що суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України, можуть бути не лише судді судів загальної юрисдикції, але й судді Конституційного Суду України; думки щодо недоцільності встановлення кримінальної відповідальності за постановлення судового рішення з необережності, оскільки: суддя за постановлення незаконного судового рішення з необережності може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності; встановлення такої відповідальності ускладнить розмежування між злочинними діяннями і різним розумінням та трактуванням не чітко сформульованих положень законодавства; встановлення такої кримінальної відповідальності буде прикладом надмірної криміналізації; думки учених щодо необхідності розширення переліку покарань, передбачених у санкції ст. 375 КК України, вважаючи за доцільне доповнення останнього покаранням у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як обов'язкового додаткового покарання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати у: *науково-дослідній сфері* - як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем кримінального права; *навчальному процесі* - при викладанні Загальної та Особливої частин кримінального права та відповідних спецкурсів, підготовки навчальних посібників, підручників, науково-практичних коментарів, проведенні науково-дослідних робіт; *нормотворчому процесі* - при розробці пропозицій щодо подальшого удосконалення кримінального законодавства України; *правозастосовній діяльності* - для удосконалення діяльності судових органів у сфері їх професійної діяльності.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (175 найменувань на 16 сторінках) та одного додатка. Загальний обсяг дисертації становить 187 сторінок, з яких 134 – основний текст.

Викладені у вступі та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, до кінця не розробленими в науці і перспективними для дослідження.

Свої думки, висновки та пропозиції дисертант підтверджує науковою дискусією, критичним аналізом поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців тощо. Відтак, можна стверджувати, що висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатній рівень достовірності й обґрунтованості.

Науковий інтерес становлять, насамперед, такі положення праці дисертанта:

1. Заслугове на увагу твердження автора про те, що для того, щоб вважати постановлення неправосудного судового рішення закінченим кримінальним правопорушенням, достатньо вчинення не лише всього комплексу дій (складання, підписання, проголошення або доведення до відома сторін), а й вчинення частини цих дій. Йдеться про базові дії (наприклад, підписання і проголошення, або просто проголошення неправосудного судового акту).

2. На сторінці 65 дисертації автор робить цілком слушний висновок про те, що рішення, і висновки Конституційного Суду України повинні також визнаватися предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України. Адже, хоча Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в державі, все ж він входить у судову систему України.

3. Заслугове на увагу значна робота автора щодо дослідження законодавства зарубіжних держав стосовно кримінальної відповідальності за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення (підрозділ 1.2).

4. При дослідженні суб'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України (підрозділ 2.3) автор приходять до слушного висновку про те, що роль присяжних під час прийняття відповідного рішення така ж як і професійних суддів. Жодної переваги професійні судді над присяжними не мають. З огляду на це, присяжних, які беруть участь у розгляді справи слід прирівнювати до професійних суддів і визнавати суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України (стор. 112).

5. Вартою уваги, на нашу думку, є пропозиція автора щодо необхідності передбачити покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та вказати це покарання у санкції ст. 375 КК України як обов'язкове додаткове покарання, яке суд повинен застосувати поряд із основним покаранням. (стор.138).

Публікації та апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження викладено в п'яти статтях (із них чотири - у фахових наукових виданнях України, та одна - у науковому виданні іноземної держави) та п'ятьох тезах виступів на науково-практичних заходах.

Проте, позитивна оцінка рецензованої роботи в цілому та її окремих положень не виключає можливості і необхідності висловити окремі зауваження щодо позицій Нос Степана Петровича, які викликають сумніви чи потребують додаткової аргументації та звернути увагу на деякі недоліки й спірні положення, що дають можливість вступити в дискусію з автором:

1. У вступі автор зазначає, що емпіричну базу дослідження складають статистичні узагальнення, та матеріали судової практики, що, в свою чергу, підтверджується використаними даними у роботі. Проте, у дисертації відсутні

додатки, що б, на наше переконання, значно покращили дослідження, та змогли б наглядно продемонструвати проведене дисертантом статистичне дослідження

2. Підрозділ 1.2. присвячено дослідженню питання кримінальної відповідальності за постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного рішення у зарубіжних державах. Автор зазначає, що для формулювання рекомендацій щодо удосконалення кримінальної відповідальності за постановлення суддею завідомо неправосудного рішення в Україні необхідно з'ясувати підхід до кримінально-правової оцінки таких дій у зарубіжних державах та провести порівняльний аналіз відповідних норм КК України із відповідними нормами кримінальних кодексів зарубіжних держав з метою виявлення позитивної практики і з'ясування доцільності запозичення зарубіжного досвіду у вітчизняне законодавство. Однак, власне порівняльний аналіз відповідних норм КК України із відповідними нормами кримінальних кодексів зарубіжних держав, на нашу думку, проведено не достатньо, а також у висновках до розділу 1 дисертант не зазначає, чи виявив він у результаті дослідження позитивну практику та необхідність запозичити будь який досвід в українське законодавство.

3. Деякі з запропонованих автором положень наукової новизни потребують більш чіткого формулювання, оскільки у нинішній редакції не дають можливості повною мірою зрозуміти суть запропонованих змін. Наприклад, у п. 3 підрозділу «Вперше» дисертант наголошує на необхідності з метою реалізації Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 р. № 7-р/2020, назву статті 375 КК України змінити на «Прийняття суддею (суддями) завідомо незаконного рішення». Однак, не зовсім зрозуміло, який зміст вкладає автор в поняття «незаконне» рішення і як дане поняття співвідноситься із поняттям "неправосудне", чим обумовлено заміну терміну «постановлення» на «прийняття», а також, як автор пропонує вирішити питання тлумачення поняття «завідомо незаконне», на що також звернув увагу Конституційний Суд у вказаному рішенні.

4. Аналізуючи склад досліджуваного правопорушення, автор, на нашу думку, приділив недостатньо уваги питанням кваліфікації. Дане питання поверхнево розглядається на стор. 85-86, щодо правил кваліфікації за статтею 366, та на стор. 91-92, щодо співвідношення норм, передбачених у ст.ст. 375 та 365. Проте поза увагою залишились інші проблеми кваліфікації, наприклад наявність в діях судді кваліфікуючої ознаки – з корисливих мотивів.

5. Аналізуючи суб'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 375 КК України (підрозділ 2.4) автор звернув увагу на кваліфікуючі ознаки, передбачені у ч. 2 ст. 375, а саме на такі ознаки, як вчинення дій з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах (стор. 131-133 дисертації). Однак поза увагою залишив таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення дій з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста.

Висловлені зауваження стосуються переважно дискусійних питань

дослідження, або окремих недостатньо чітких формулювань, або ж тих загальнотеоретичних проблем, які не були спеціальним предметом цього дослідження і тому суттєво не впливають на належний рівень проведеного дослідження. Вони не носять принципового характеру, є дискусійними за суттю та сприятимуть започаткуванню наукової дискусії протягом публічного захисту дисертації.

Представлений автореферат дисертації С.П. Нос у повному обсязі відображає концептуальні висновки і науково-практичні рекомендації, які обґрунтовуються здобувачем у самій дисертації.

Таким чином, можна зробити висновок: дисертація за актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в ній, їх достовірністю і новизною, повнотою їх викладу в опублікованих працях повністю відповідає вимогам, що пред'являються до кандидатських дисертацій згідно з п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

Виходячи з цього, вважаю, що дисертація Нос Степана Петровича «Кримінальна відповідальність за постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови», є завершеною та самостійною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу, а її автор на основі прилюдного захисту заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри
кримінального права і криминології
факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

А.О. Йосипів

